

SNM-Spišské múzeum v Levoči a SNM-Múzeum Betliar

výstava LEVOČSKÁ BIELA PANI

Dáša Uharčeková Pavúková: **Za bozk zradila krajinu... Za krajinu obetovala svoju hlavu**

článok

Príbeh Levočskej bielej panej fascinoval dlhé roky slovenských i zahraničných návštevníkov levočskej radnice a nielen ich. V jej priestoroch často znela otázka: Ako to bolo naozaj? Táto otázka bola aj pri zrode výskumnej témy Levočská biela pani, historické, kultúrne a umelecké súvislosti v roku 2007. O rok neskôr projekt podporilo Ministerstvo kultúry SR a tak príbeh Levočskej bielej panej sa na tri roky stal predmetom úzkej spolupráce dvoch pracovísk Slovenského národného múzea: SNM-Spišského múzea v Levoči a SNM-Múzea v Betliari. Začiatok výskumu bol spojený s heuristickým výskumom. Základné okruhy skúmania sa sústredili na archívne dokumenty o jej živote. Prvá etapa bádania bola venovaná verifikácii údajov, ktoré boli zverejnené v predchádzajúcich výskumoch. Išlo hlavne o rozporuplné tvrdenia o jej narodení, živote a následne smrti a pochovaní. Predmetom druhej etapy bolo „putovanie“ po miestach, ktoré boli spojené s jej životom - Ožďany, Hronsek, Filákov, Krásna Hôrka, Levoča, Banská Bystrica, Trnava, Győr. Všade tam sa našli zabudnuté stopy po žene, ktorú čas zmenil na legendu. Z údajov o jej živote sa zachovalo veľmi málo, ale postupne sa podarilo spresniť aspoň niektoré z nich. Vďaka spolupráci s kolegami v Maďarsku, v Györi a Budapešti, sa nám podarilo zložiť mozaiku životných peripetií Juliany Korponayovej. Unikátne archívne dokumenty sme dopĺňali umeleckými dielami, ktoré vizualizujú zložitú dobu začiatku 18. storočia, doby rákociovského stavovského povstania. Doby, v ktorej sa životy protagonistov príbehu splietali a v nejednom prípade skončili tragicky. Tri roky naplnené bádáním, kompletizáciou a spracovaním historického a umeleckého materiálu sa skončili. Celý projekt a výstava boli robené s ambíciou prekonávať hranice medzi regiónmi a poukázať na tie historické i umelecké fakty, ktoré formovali náš stredoeurópsky región v novoveku. K prioritám bádania patrilo odstraňovanie legendárnych nánosov a návrat príbehu do historického kontextu 18. storočia. Ďalšiu rovinu bádania predstavovala inšpirácia históriou a jej transformácia, transformácia konkrétneho historického príbehu do umeleckých diel literárnych, výtvarných i filmových. Naše skúmanie vyšlo z úzko regionálnej témy, ale následne sa rozšírilo do väčšieho historického i geografického kontextu. Tento postup nám umožnil ilustrovať pestré a komplikované vzťahy i rozpačitý koniec príbehu. Preto sa na výstave prvýkrát stretáva dobový portrét Juliany Korponayovej s jej romantickou podobou na levočských dverách. Testament Žofie Šerédiovej, románovej sokyne Levočskej bielej panej, je prezentovaný súčasne s poslednou vôľou a s dokladmi, ktoré svedčia o posledných chvíľach „slávnej zradkyne“, ktoré prežívala vo väzení v Györi. Niektoré fakty však zostali neobjasnené. Potrebné archívne doklady sa nenašli. Patria k nim napríklad nezachované matriky. Preto sa nepodarilo odhaliť dátum a miesto narodenia Juliany Korponayovej. Tajomstvom zostane zahalené aj jej detstvo. Naopak, k úspechom bádania patrili znovunájdnené autentické doklady jej osobnej výpovede, napísanej vo väzení tesne

pred popravou. V citlivých listoch z väzenia, vo výpovediach pri mučení a v modlitbách Juliana sama ukázala, ako plne si uvedomovala svoje rozporuplné a ťažké postavenie a čiastočne poodhalila okolnosti svojho konania. Práve tieto výpovede pomohli odhaliť reálnu historickú postavu. Autentické výpovede ukázali slabosť ženy i silu jej charakteru. Historicky pravdivý a nadčasový ľudský rozmer jedného osudu tu stojí v silnom protiklade s legendou o zradkyni vlasti a národa, s legendou, ktorá sa zrodila v kontexte inej doby. V tom sú – náš projekt a veríme, že aj výstava – pre dnešok veľmi aktuálne. Oslovili sme mnoho slovenských i zahraničných odborníkov, múzeí, archívov i knižníc. Všetkým, ktorí nám ochotne vychádzali v ústrety, ďakujeme. Patrí im naša vďaka za to, že si nenechali svoje poznatky pre seba a poskytli nám dôležité informácie, bez ktorých by bol výsledok našej práce výrazne oklieštený. Výstava je rozdelená do dvoch častí. Prvá časť prináša obraz skutočnej historickej postavy. Predstavená je Juliana Korponayová, dcéra, žena, matka na pozadí udalostí doby, v ktorej životným krédom bolo okrídlené „Za Boha a slobodu“. Pozemská púť historickej postavy končí posledným „Amen“ na popraviske v Györi a záznamom v tamojšej Matrike zosnulých o pochovaní Juliany Korponayovej, rodenej Géciovej. Druhá časť predstavuje zrod legendy, ktorá neumiera. Juliana Korponayová a jej príbeh sa prihovára z obrazov, kníh a filmov, ktoré pomáhali vytvoriť legendu o Levočskej bielej panej, legendu o žene, ktorá zradila a je na nás, ktorú jej podobu uprednostníme.